

PUBLIKACJE KORPORACYJNE ECDC

Sprawozdanie roczne dyrektora za rok 2010

Streszczenie

W 2010 r. Europejskie Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC) zrealizowało większość celów określonych w programie działania. Jednocześnie wzrosła wydajność pracy Centrum, miała miejsce konsolidacja jego struktur i dalsze umocnienie partnerskiej współpracy w celu wzmocnienia zdolności reagowania na zagrożenie, jakim są w Europie choroby zakaźne. Po raz pierwszy poza przedstawieniem głównych osiągnięć Centrum w 2010 r. na stronie internetowej udostępniono nową Część II zawierającą omówienie postępów w odniesieniu do każdego działania zamieszczonego w programie działania ECDC na 2010 r.

Zasoby

W 2010 r., zgodnie z Wieloletnim programem strategicznym ECDC na lata 2007–2013 budżet Centrum został podniesiony do kwoty 57,8 mln euro.

Prace dotyczące chorób

W ECDC kontynuowano opracowywanie narzędzi do pracy naukowej, działań w zakresie nadzoru, rozwijania baz danych i sieci oraz organizowanie działań ukierunkowanych na rozwijanie potencjału i szkolenia obejmujące sześć grup chorób objętych zakresem kompetencji Centrum. Działalność ta jest zgodna z Rocznym programem działania oraz Strategicznymi programami na lata 2010–2013 dotyczącymi konkretnych chorób, zatwierdzonymi przez zarząd w 2009 r.

Zakażenia dróg oddechowych podzielono na trzy obszary: grypę, gruźlicę i chorobę legionistów. W odniesieniu do **grypy** ECDC uczestniczyło w ocenach sposobu postępowania z pandemią A(H1N1), dokonywanych na poziomie krajowym, europejskim i globalnym. W ramach wspierania działań prowadzonych przez Europejską Agencję Leków ECDC wykazało skuteczność szczepionki pandemicznej, zapoczątkowało dwa programy badań naukowych dotyczących ewentualnych zdarzeń niepożądanych oraz opublikowało szacunkowe dane na temat wykorzystania szczepionki. Ponadto ECDC rozpoczęło działania na rzecz wzmocnienia w Europie nadzoru nad ciężkim przebiegiem choroby oraz przypadkami zgonów z powodu grypy. W odniesieniu do grypy sezonowej ECDC opracowało oceny ryzyka na sezon 2010–2011, skonsolidowało działania w zakresie komunikacji oraz wspierało państwa członkowskie i Komisję we wdrażaniu zalecenia Rady UE ds. Zdrowia w sprawie szczepień na grypę sezonową. W odniesieniu do **gruźlicy** ECDC, na wniosek Komisji Europejskiej, udostępniło procedury kontrolne dla ramowego planu działania na rzecz zwalczania gruźlicy w Unii Europejskiej, co wymagało szeroko zakrojonych konsultacji z państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronami UE. Ponadto ECDC wzmocniło działania nadzorcze nad obszarami obejmującymi koinfekcję TB-HIV, oporność wielolekową i wynik leczenia oraz opublikowało drugie sprawozdanie w

sprawie nadzoru nad gruźlicą, opracowane wspólnie ze Światową Organizacją Zdrowia (WHO). Rozwijała się Europejska Sieć Laboratoriów Referencyjnych w zakresie gruźlicy, ustanowiona w 2009 r., a ECDC udostępniło państwom członkowskim ekspertyzę naukową, wytyczne i wsparcie. Prace dotyczące **choroby legionistów** wiązały się z zakończeniem procesu integracji wyspecjalizowanej sieci nadzoru w ECDC, które miało miejsce w kwietniu 2010 r. Powołano grupę koordynacyjną, która odbyła pierwsze posiedzenie. Rozpoczęto wówczas wspieranie państw członkowskich w zakresie prac laboratoryjnych, w ramach którego szczególny nacisk położono na kwestie zapewnienia jakości i wsparcie w badaniu zagrożeń, w tym ocenę wydajności pracy laboratorium. Osiągnięto również porozumienie w sprawie opracowania zestawów narzędzi, które zostaną dostarczone w 2011 r.

W dziedzinie **chorób przenoszonych drogą płciową, w tym HIV/AIDS i wirusów krwiopochodnych**, ECDC opublikowało roczne sprawozdanie z nadzoru nad HIV/AIDS oraz wytyczne dotyczące testów na obecność HIV/AIDS. W 2010 r. zainicjowano wiele projektów (dotyczących zapobiegania chorobom przenoszonym drogą płciową i HIV u mężczyzn utrzymujących kontakty seksualne z mężczyznami oraz u osób przyjmujących narkotyki drogą dożylną) oraz kontynuowano prace nad już rozpoczętymi projektami (nadzór behawioralny nad chorobami przenoszonymi drogą płciową, migracja, HIV i powiadamianie partnera). Ponadto ECDC opublikowało sprawozdanie kontrolne w sprawie wdrożenia deklaracji dublińskiej i opracowało warunki ramowe monitorowania realizacji Planu działania UE w zakresie zwalczania HIV/AIDS na lata 2009–2013. W następstwie przeglądu na poziomie UE i sprawozdania przeprowadzono również przegląd systemów nadzoru i zapobiegania wirusowemu zapaleniu wątroby typu B i C oraz ustanowiono na poziomie UE sieć obejmującą kwestie tych chorób. Wdrożono też projekt w zakresie mikrobiologii chorób przenoszonych drogą płciową, w którym szczególną uwagę zwraca się na nadzorowanie wrażliwości gonokoków na środki przeciwdrobnoustrojowe, i opublikowano sprawozdanie. Zgromadzono dane dotyczące pięciu chorób przenoszonych drogą płciową; wyniki zostaną opublikowane w 2011 r.

W zakresie **chorób przenoszonych przez pokarm i wodę oraz chorób odzwierzęcych** ECDC poddało analizie nadzór nad 12 chorobami występującymi u ludzi, które zostały ujęte w Sprawozdaniu UE w sprawie tendencji w chorobach odzwierzęcych, odzwierzęcych czynników chorobotwórczych oraz ognisk chorób przenoszonych przez żywność i ich źródeł w Unii Europejskiej w 2009 r. (EU Report on Trends and Sources of Zoonoses, Zoonotic Agents and food-borne outbreaks in the European Union in 2009)* opublikowanym przez Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA). Zapoczątkowano też pierwsze ogólnoeuropejskie badanie nad listeriozą. W marcu 2010 r. uruchomiono platformę informatyczną przeznaczoną do wymiany zapytań w pilnych sprawach oraz dyskusji nad sposobami wykrywania i badania występujących w wielu krajach ognisk chorób przenoszonych przez żywność. Rozpoczęto też prace nad wprowadzeniem systemu nadzoru molekularnego.

W odniesieniu do **nowych chorób i chorób przenoszonych wektorowo** ECDC dokonało konsolidacji sieci przeznaczonej dla entomologów badających wpływ owadów na medycynę oraz ekspertów w dziedzinie zdrowia publicznego w zakresie chorób przenoszonych wektorowo przez stawonogi (VBORNET), ustanowionej we wrześniu 2009 r. W ramach sieci opracowano pierwsze mapy zasięgu występowania inwazyjnych gatunków komarów i nadzoru nad nimi. W ramach sieci VBORNET przystąpiono ponadto do weryfikacji danych dotyczących innych gatunków. Na podstawie przeprowadzonego w 2010 r. przeglądu działalności państw członkowskich oraz ich potrzeb opracowywana jest obecnie strategia nadzoru nad głównymi wektorami powodującymi choroby u ludzi. W dziedzinie chorób przenoszonych przez kleszcze w pracy z ekspertami ECDC skupiło uwagę na podlegającym notyfikacji statusie tych chorób. I na koniec, działania prowadzone w ramach sieci ECDC zajmującej się wirusowymi chorobami pochodzącymi spoza UE skupiły się na reagowaniu na ogniska gorączki Zachodniego Nilu, zewnętrznym zapewnieniu jakości i wspieraniu szkoleń mikrobiologów w państwach członkowskich.

W dziedzinie **chorób, którym zapobiegają szczepienia**, ECDC opublikowało wytyczne i wyniki badań dotyczących inwazyjnej choroby meningokokowej, szczepionki przeciw odrze, śwince i różyczce oraz zakażeń rotawirusami. Przeprowadzono ponadto przeglądy szczepień na grypę pandemiczną i sezonową. Opracowano dokument przedstawiający wspólne stanowisko w sprawie normalizacji oceny poziomu przyjmowania szczepionek, który może okazać się ważnym narzędziem w dążeniu do podniesienia porównywalności i badań porównawczych na poziomie UE. W grudniu odbyła się druga konferencja Eurovaccine. Po raz kolejny wzmocniono nadzór poprzez programy zewnętrznego zapewnienia jakości (w odniesieniu do zapalenia opon i grypy) oraz ćwiczenie obejmujące sporządzenie mapy możliwości oferowanych przez laboratoria w Europie (w odniesieniu do zapalenia płuc). Zakończono przenoszenie sieci DIPNET (sieci nadzoru nad błonicą) i zapoczątkowano analogiczny proces dla sieci EUVACNET (obejmującej odrę, różyczkę, krztusiec i ospę wietrzną). W ramach projektu VAESCO obejmującego wydarzenia w dziedzinie medycyny, które mogą mieć związek ze szczepionkami pandemicznymi, ECDC prowadziło badania nad zespołem Guillaina-Barrégo (brak związku) i narkolepsją (badanie w toku).

* Wspólnotowe sprawozdanie podsumowujące w sprawie tendencji w chorobach odzwierzęcych, odzwierzęcych czynników chorobotwórczych oraz ognisk chorób przenoszonych przez żywność i ich źródeł w Unii Europejskiej w 2009 r.

W odniesieniu do **oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe i zakażeń związanych z opieką zdrowotną** w 2010 r. jednym z głównych wydarzeń było włączenie do ECDC Europejskiej Sieci Nadzoru nad Opornością na Środki Przeciwdrobnoustrojowe (EARS-Net). Sieć zainicjowała nową stronę internetową z interaktywną bazą danych i opublikowała sprawozdanie za 2009 r. ECDC opracowało obszerną ocenę zagrożenia stwarzanego przez bakterię wytwarzającą nowy enzym nadający oporność wielolekową, którym jest metalo-beta-laktamaza z New Delhi (NDM-1), i przygotuje wytyczne dla państw członkowskich. Kolejnym kluczowym wydarzeniem był trzeci doroczny Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach, koordynowany przez ECDC, który miał miejsce w listopadzie 2010 r. Wydarzenie, w którym uwagę skupiono na rozważnym stosowaniu antybiotyków w szpitalach, zyskało szeroki rozgłos w całej Europie i w okresie od 20 października do 3 grudnia przyczyniło się do powstania w sumie 226 artykułów. I na koniec, ECDC poparło zalecenia Rady UE w sprawie bezpieczeństwa pacjentów, w tym profilaktyki i kontroli zakażeń związanych z opieką zdrowotną (2009/C 151/01) oraz rozważnego stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych w leczeniu ludzi (2002/77/WE) poprzez opracowanie metodologii wykonywania badań punktowych w przypadku zakażeń związanych z opieką zdrowotną oraz stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych w domach opieki. ECDC było koordynatorem pierwszych badań pilotażowych przeprowadzonych w 66 szpitalach w 23 krajach, którymi objęto prawie 20 000 pacjentów.

Funkcje w zakresie zdrowia publicznego

Funkcje w zakresie zdrowia publicznego są już ugruntowane i weszły w fazę dalszej konsolidacji i precyzyjnego dostosowania.

Nadzór

Do końca 2010 r. spośród 17 wyspecjalizowanych sieci nadzoru, które działały w 2005 r., w sumie 11 zostało przeniesionych na platformę TESSy. Centrum musiało zlecić niektóre działania kontrahentom zewnętrznym ze względu na wciąż niewystarczającą wiedzę specjalistyczną ECDC w tych dziedzinach. Centrum udzielało też wsparcia użytkownikom TESSy w państwach członkowskich. W listopadzie 2010 r. zarząd zatwierdził procedurę wymiany danych dotyczących nadzoru, otrzymanych za pośrednictwem TESSy, ze stronami trzecimi. W 2010 r. zgromadzono znaczącą ilość danych i ECDC poza rocznym sprawozdaniem epidemiologicznym opublikowało szczegółowe sprawozdania z nadzoru w zakresie chorób odzwierzęcych, gruźlicy, HIV/AIDS oraz grypy. Ukończono też pierwszy etap projektu poświęconego zapewnieniu jakości danych i dokonano przeglądu wyników. W następnym etapie ECDC i właściwe organy nadzoru omówią kwestię opracowania zestawu minimalnych standardowych kryteriów prowadzenia skutecznych systemów nadzoru spełniających wymagania UE.

Wsparcie naukowe

ECDC rozszerzyło zakres świadczonych usług wsparcia naukowego poprzez organizację dorocznej konferencji ESCAIDE, która odbyła się w Lizbonie w dniach 11–13 listopada 2010 r. Kontynuowało prace w dziedzinie modelowania matematycznego w dążeniu do opracowania modeli dotyczących HIV, wprowadzenia programów szczepień przeciwko ospie wietrznej oraz symulacji skutków zamknięcia szkół podczas pandemii grypy. Ponadto ECDC kontynuowało prace nad projektem dotyczącym środowiska i epidemiologii (projekt E3), przenosząc obszerne bazy danych EDEN do ECDC. W odniesieniu do obecnych i przyszłych obciążeń związanych z chorobami zakaźnymi w Europie uzgodniono metodologię i przetestowano ją w czterech państwach członkowskich na przykładzie czterech chorób. Ponadto ECDC sformalizowało proces świadczenia usług w zakresie wsparcia naukowego poprzez wprowadzenie systemu rejestracji wniosków i udzielania odpowiedzi na nie oraz opracowanie bazy danych zawierającej ekspertów. W 2010 r. ECDC odegrało pionierską rolę w organizowaniu szkoleń w zakresie metod opartych na dowodach w dziedzinie epidemiologii chorób zakaźnych. I na koniec, ECDC kontynuowało współpracę z krajowymi punktami kontaktowymi w dziedzinie mikrobiologii, która obejmowała wiele kluczowych kwestii.

Gotowość i reakcja

W 2010 r. rozpoczęła działalność nowa platforma oceny ryzyka, ukierunkowana na kwestie zarządzania ryzykiem, która stanowi uzupełnienie systemu wczesnego ostrzegania i reagowania (EWRS – Early Warning and Response

System). ECDC poddało ocenie i monitorowało zagrożenia związane z chorobami zakaźnymi w odniesieniu do pięciu wydarzeń masowych. W ramach prowadzonego przez ECDC systemu EWRS w skali UE zgłoszono w sumie 89 zagrożeń. Łącznie 32 oceny zagrożeń opracowano w państwach członkowskich i w ramach tych państw dokonano wymiany związanych z nimi danych. ECDC udostępniła też ekspertów w tej dziedzinie w celu wspierania państw członkowskich w reagowaniu na ogniska odry w Bułgarii, gorączki Zachodniego Nilu w Grecji oraz cholery poza UE – na Haiti. Opublikowano wytyczne w zakresie oceny ryzyka przenoszenia się chorób zakaźnych w samolotach i na statkach wycieczkowych. W oparciu o wnioski wyciągnięte w wyniku pandemii grypy A(H1N1) ECDC dokonało przeglądu wewnętrznego Planu działania na wypadek zagrożenia zdrowia publicznego (PHE-OP). W 2010 r. przeprowadzono trzy ćwiczenia symulacyjne; ECDC wzięło też udział w czterech ćwiczeniach zorganizowanych przez państwa członkowskie i Komisję.

Szkolenie

Działalność szkoleniowa w zakresie rozwijania potencjału obejmowała przede wszystkim dwuletnie programy stypendialne, takie jak EPIET i EUPHEM. W następstwie oceny programu EPIET do istniejącej ścieżki UE dodano opcję przysługującą państwom członkowskim w celu zwiększenia ich kontroli nad programem. W ramach wewnętrznej kontroli jakości programów EUPHEM i EPIET zorganizowano w sumie 19 wizyt w państwach członkowskich. ECDC opracowało też bardziej szczegółowe programy szkoleniowe oraz Podręcznik ekspertyzy epidemiologicznej w terenie Wiki (FEM Wiki).

Komunikacja w zakresie zdrowia

W 2010 r. ECDC wydało 35 publikacji naukowych. Nowa strona internetowa ECDC, założona w 2009 r., stanowi ważne europejskie źródło informacji dotyczących zagadnień zdrowia publicznego, z której w 2010 r. pobrano ponad 70 000 plików. Zapoczątkowano na niej serię siedmiu tematów wiodących (Spotlight) w celu zwrócenia uwagi na ważne zagadnienia w dziedzinie chorób zakaźnych. Docelowa grupa odbiorców obejmuje ekspertów w dziedzinie zdrowia publicznego, lekarzy, polityków i ogół społeczeństwa. W 2010 r. stronę tę odwiedziło prawie pół miliona osób. Zainicjowano też nową platformę intranetową i ekstranetową. Ponadto w Eurosurveillance opublikowano 307 artykułów, 100 wzajemnie weryfikowanych doniesień i 105 wzajemnie weryfikowanych długich artykułów. ECDC kontynuuje prace w zakresie badań nad komunikacją w zakresie zdrowia oraz wspierania działalności państw członkowskich w tej dziedzinie, w szczególności poprzez korzystanie z zestawów informacyjnych.

Współpraca partnerska

W 2010 r. ECDC podjęło decyzję o wzmocnieniu współpracy z państwami członkowskimi i uproszczeniu jej zasad: od 2011 r. w każdym kraju zostanie wyznaczony właściwy organ koordynacyjny. W 2010 r. zorganizowano kilka wizyt w wybranych krajach, kontynuowano projekt dotyczący informacji na temat poszczególnych krajów i zacieśniono współpracę z krajami kandydującymi do UE i z potencjalnymi kandydatami. Wzmocniono stosunki międzyinstytucjonalne z Parlamentem Europejskim, Radą Ministrów (w tym z prezydentami UE), Komisją Europejską, innymi agencjami europejskimi, WHO oraz z równorzędnymi instytucjami w Stanach Zjednoczonych, Chinach i Kanadzie.

Działania kierownictwa

W maju 2010 r. nowy dyrektor ECDC zainicjował „Zrównoważony plan działania ECDC na lata 2010–2011”. W jego ramach powołano 15 grup roboczych w celu omówienia procesu doskonalenia w wielu obszarach strategicznych, takich jak polityka, współpraca partnerska i finanse. W wyniku tego procesu przedstawiono wiele praktycznych propozycji do zatwierdzenia przez zarząd. W konsekwencji ECDC przyjęło zbiór wartości istotnych dla organizacji: kierowanie się jakością, dbanie o odpowiedni poziom świadczonych usług oraz praca zespołowa. W 2010 r. zorganizowano łącznie trzy posiedzenia zarządu i cztery posiedzenia forum doradczego; odnotowano poprawę komunikacji i wsparcia dzięki wprowadzeniu wyspecjalizowanej wspólnej sieci ekstranet. Program działania przyjęty przez zarząd w listopadzie 2010 r. po raz pierwszy zawierał szczegółowe zapisy budżetowe według rodzaju działalności. Druga wersja systemu wspomagającego zarządzanie, stosowana do celów planowania i monitorowania programu działania, została wprowadzona w lipcu 2010 r. Za cel strategiczny ECDC uznano zarządzanie jakością i

w wyniku wprowadzenia procesu zarządzania jakością wybrano Wspólną Metodę Oceny (Common Assessment Framework – CAF) jako narzędzie wdrażania w ECDC od 2011 r. systemu zapewnienia jakości. Ponadto komitet pracowniczy powołał zieloną grupę, której działalność ma na celu ograniczenie wpływu ECDC na środowisko.

Sprawy administracyjne

Przez cały rok jednostka ds. zarządzania zasobami wspierała działania operacyjne ECDC. Rok 2010 był ostatnim rokiem, w którym wzrósł budżet ECDC (o 20%), osiągając poziom 57,8 mln euro. Przyjęto nowych pracowników i z dniem 31 grudnia 2010 r. łączna liczba pracowników ECDC wynosiła 254 osoby.